

Anne Nederkoorn: Lezen is denken

Aan het eind van een bladzijde realiseert een doorgewinterde lettervreter zich wel eens dat hij geen idee heeft van wat hij gelezen heeft. Wie er niet met de gedachten bij is, kan werktuiglijk met de ogen langs de regels gaan, zonder dat de inhoud doordringt.

Lezen is denken. Terwijl je leest ben je bezig betekenissen in je hoofd op te roepen, verbanden te leggen met wat je al weet. Al lezend toets je de inhoud van wat je leest aan wat je weet of kent. Juist omdat lezen (met) denken (verbonden) is, kan iemand die er niet met het hoofd bij is, niet goed lezen.

Dat geldt niet alleen voor een doorgewinterde lettervreter, maar ook voor een beginnende lezer die, letters verklankend, denkt aan een ruzie thuis of aan hoe zijn gestuntel zal overkomen op degenen die naar hem luisteren. Een beginnende lezer die nieuwsgierig is naar de boodschap die hij onthult, is met een veel complexer, maar ook veel logischer, natuurlijker, samenhangender karweitje bezig. Hij is met gedachten en al betrokken bij het leesproces.

In het tijdschrift over kinderboeken *Leesgoed* signaleert Annerieke Freeman-Smulders een verandering in methoden om te leren lezen. Nieuwe methoden voor het aanvankelijk lezen zijn steeds consequenter ontwikkeld vanuit de visie dat elk lezen, vanaf de allereerste kennismaking ermee, een inhoudelijke bezigheid moet kunnen zijn. Lezen begint dan niet met a-b-c of met boom-roos-vis, maar met een verhaal dat je mooi, of een bericht dat je belangrijk vindt (Freeman-Smulders 1992).

Hoe juist het is om in het aanvankelijk leesonderwijs meteen met functioneel, en niet alleen maar met technisch lezen te beginnen, bleek mij kort geleden tijdens mijn werk in de basiseducatie. Uit de alfabetiseringspraktijk ken ik twee cursisten die zijn opgegroeid in Kaap Verde. Van het dorp waar zij woonden tot

aan de dichtstbijzijnde school was het twee uur lopen. Met uitzondering van een paar bij de school logerende jongens, ging niemand uit het dorp naar school. Beide cursisten wonen inmiddels vijftientig jaar in Nederland. Ze redden zich prima in de Nederlandse taal, maar zijn nu pas in de gelegenheid te leren lezen en schrijven. Ze zijn op hun zevenenveertigste voor het eerst naar school gegaan.

In een lees- en schrijfgroep hebben ze leren spellen. 'Dop' konden ze verklanken als 'dee, oo, pee'. Vervolgens is met één van hen doorgegaan met het verklanken van 'klankzuivere' woorden als 'tas', 'kip', 'bel'. Met de ander is gewerkt met eigen (uitgesproken en samen opgeschreven) teksten, waarin woorden als 'motorolie' en 'aubergine' voorkwamen. Onlangs las elk van beide cursisten een van een medecursist ontvangen ansichtkaart. Eerstgenoemde cursist las woord voor woord op de manier van 'guh, hur, oh, eh...oeh, tuh, eh, hun', om vervolgens vragend op te kijken en afwachtend te zwijgen. Uit het hoofd, zonder naar de tekst te kijken, kon hij de tekst feilloos weergeven, maar daarna, met de ogen op de tekst gericht, werd het weer het stapje voor stapje ontcijferen van een moeilijke puzzel. De andere cursist las al bij de eerste keer 'guh, hur, [omhoog kijkend] groeten!' Voor de ene cursist is lezen een technisch gebeuren, terwijl voor de andere cursist lezen direct met betekenis te maken heeft.

Ook voor kinderen zou functioneel (begrijpend) lezen van het begin af aan een recht moeten zijn. Juist kinderen die struikelen over de techniek (die immers maar een onderdeel van het hele leesproces is) mogen niet aangeleerd krijgen dat lezen louter die techniek is.

In een recent nummer van het tijdschrift *Maggezien* wordt 'leren lezen' van diverse kanten belicht. Er staan artikelen in waarin de noodzaak van functioneel aanvankelijk lezen benadrukt wordt. Maar daarnaast beschrijft een leerlingcoördinator hoe een kind met 'leesproblemen' wordt onderzocht op een manier alsof de tijd heeft stilgestaan.

Het kind wordt onderworpen aan de Brus-één-minuut-test. Gedurende één minuut moet het hardop zo snel en zo veel mogelijk losse woordjes lezen. Woordjes die niet nieuwsgierig maken, die geen boodschap representeren, die

niks met het kind maar alles met de school en het leerboekje te maken hebben. En dat is nog maar het begin.

Er volgen AVI-kaarten met rijtjes 'tweeletterwoorden' en rijtjes 'drieletterwoorden', reeksen woorden onder elkaar. En het kind moet ze lezen, kaart na kaart, net zolang tot het niet verder kan, en het 'frustratieniveau' kan worden vastgesteld (Kassels 1992).

De leerlingcoördinator bedoelt het goed. Er kan nu een hulpprogramma worden samengesteld, toegespitst op de specifieke leesproblemen van het kind. Maar om de frustratie in het lezen die het heeft opgelopen, ongedaan te maken, is wellicht een veel dringender hulpprogramma nodig. Een programma waarin lezen denken mag zijn.

Literatuur

Freeman-Smulders, A., 'Het aanvankelijk lezen voorbij. Oud en nieuw in technisch lezen' in: *Leesgoed* 1992/2, p. 73-76.

Kassels, Y., 'Kijk eens, ik kan al lezen. Een voorbeeld van zorgverbreding bij aanvankelijk technisch lezen' in: *Maggezien*, juni 1992, p. 27-29.

Roos Hoogedoorn

Wat vertel je mij nou? *Het herschrijven van teksten in het basisonderwijs*

Roos Hoogedoorn is verbonden aan de Taaldrukwerkplaats van de Stichting Kunstzinnige Vorming Amsterdam. Als consulent literaire vorming begeleidt zij leerkrachten in het basisonderwijs op het gebied van de literaire vorming en het taaldrukken. In het kader van het onderwijs voorrrangsbeleid zoekt ze samen met de leerkrachten van groep 7 en 8 van de Bentinck-school naar invalshoeken om vanuit de werkwijze van het taaldrukken aan de lees- en schrijfvaardigheid te werken. Onder het motto 'Wat vertel je mij nou?' ontwikkelde ze een serie lessen waarbij het 'herschrijven' centraal staat.

*In de drie hieronder beschreven lessen ligt de nadruk achtereenvolgens op het schrijven van verschillende versies van één verhaal, het schrijven van een krantebericht naar aanleiding van een voorval en het beschrijven van een ogenschijnlijke bijzaak als hoofdzak.*¹

Herschrijven en lezen

Herschrijven maakt kinderen los in hun pen, het geeft ze de kans te experimenteren met verschillende stijlen en genres. Ze ervaren het als een spel van lezen, schrijven, lezen. Een tekst van een ander herschrijven is een ongedwongen bezigheid. Je hoeft je minder af te vragen 'Klopt wat ik schrijf met mijn ervaring?' Die speelruimte schept mogelijkheden om de vaardigheden op het gebied van creatief schrijven te vergroten. Zo ervaren de kinderen vanzelf het verschil tussen het verwoorden van ervaringen en het schrijven van fictie. De manier waarop dit gebeurt, stelt hen in staat tot een goed resultaat te komen. Je hebt immers de tekst van het kind naast je in de kring als basis.

Om te kunnen herschrijven, moet je eerst lezen wat er staat. Dat is zo vanzelfsprekend dat